

Výstava Zmařené naděje představuje poválečné Československo jako křižovatku židovských osudů

http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/1465268

- Československo, Galerie Roberta Guttmanna, uprchlíci
- 8. 3. 2015

Mapa znázorňující pohyb židovských uprchlíků přes Československo, 1946 Foto: © Židovské muzeum v Praze

Koncem minulého měsíce byla v Galerii Roberta Guttmanna Židovského muzea v Praze zpřístupněna výstava „Zmařené naděje“ s podtitulem „poválečné Československo jako křižovatka židovských osudů“.

Právě otevřená výstava představuje málo známé poválečné aspekty české historie, léta 1945-1953 spojená s návratem přeživších z koncentračních táborů, osídlováním pohraničí a tranzitem desetitisíců židovských uprchlíků přes naše území.

Dětský útulek v Dušní ulici, 1946 Foto: © Židovské muzeum v Praze

Konec války a návrat domů, o kterém snili dlouhá léta, nebyl pro židovské přeživší nijak jednoduchý. Evropa roku 1945 byla jiná než předválečný svět, který znali. Měnily se hranice států, docházelo k nuceným přesunům celých etnických skupin a mnohde se bojovalo o charakter poválečných režimů.

Navrátilci do Československa často naráželi na nepochopení, nevráživost okolí a snahy o etnickou, jazykovou a kulturní unifikaci společnosti. Přesto se nevzdávali naděje na nový život. Doufali v návrat dalších rodinných příslušníků a poučenější, lepší svět. Naděje těchto lidí, jejich snahu o integraci do

poválečné společnosti, zachycují na výstavě unikátní fotografie a dokumenty. Několik pamětníků současně oslovuje návštěvníky přímo prostřednictvím filmových svědectví.

Zcela specifickou roli sehrálo poválečné Československo coby tranzitní země pro židovské uprchlíky. Sionistická organizace „Bricha“ neboli „Útěk“ pašovala zpočátku aktivisty z východní Evropy, avšak s pokračujícími útoky na Židy v Polsku se přes naše hranice snažily dostat tisíce osob denně. Československo těmto uprchlíkům otevřelo hranice, ale nikoliv bez podmínek: nikdo z nich nesměl na našem území zůstat. V letech 1945 – 1950 přes československé území přešlo na 200 000 židovských uprchlíků. Tuto historii přibližuje na výstavě „Zmařené naděje“ kromě fotografií i unikátní barevný film natočený v Náchodě americkým kameramanem Arthurem Zegartem.

Zasvěcení nové pražské tóry, rabín dr. Hanuš Rezek, 15. ledna 1946 Foto: © Židovské muzeum v Praze

A byla ještě třetí skupina lidí směřujících po válce do Československa. V důsledku sovětsko-československé smlouvy z prosince 1943 musela vláda souhlasit s předáním Podkarpatské Rusi Sovětskému svazu. Ti, kdo se zde při posledním předválečném sčítání lidu přihlásili k české či slovenské národnosti stejně jako příslušníci východní Svobodovy armády, si mohli zvolit československé občanství a vystěhovat se ze Sovětského svazu. Mezi těmito tzv. optanty bylo i mnoho Židů, lidí s hlubokou náboženskou vírou. Kromě Prahy se většinou usadili ve vylidněném pohraničí.

Když se počátkem 50. let v rámci boje proti sionismu vrátila do Československa v plné síle protižidovská hesla, zbožní Židé z Podkarpatské Rusi bez ohledu na to dodržovali tradice předků. Obklopeni komunistickými slogany slavili i v době antisemitského útlaku židovské svátky, učili děti židovským zvykům. Jak výstava „Zmařené naděje“ v Galerii Roberta Guttmana Židovského muzea v Praze ukazuje, i život ve stínu procesů nabízel Židům naději, že jednou bude líp.

Výstava, která potrvá až do 23. srpna, navazuje na předchozí výstavní projekt muzea věnovaný židovským uprchlíkům během první světové války. V době, která má své nové běžence, vyzývá k zamyšlení nad rolí uprchlíků a migrace v minulém století.

Autor je kurátor výstavy a filmový dokumentarista

Autor: Martin Šmok